

Fra den Anden, der formodes at vide, til den Andens fald

I denne artikel vil jeg forsøge at indkredse overføringen i henhold til Lacans ideer om den Anden, som de optræder forskellige steder i hans undervisning. Der fremhæves ikke særlige seminarer i Lacans undervisning, men ideer, der spreder sig ud over dem. Det vil ikke blot ske med fokus på disse ideer, men også med en inddragelse af nogle af de historiske fænomener, der udgør en baggrund for Lacans forståelse og for psykoanalysen i dag. Således vil videnskaben, som Lacan ser den, og som den siden har udformet sig inden for den biologisk funderede psykiatri, kort blive inddraget. En central hypotese i den sammenhæng er, at opkomsten af videnskaben, som Lacan forstår den, hænger sammen med opkomsten af et tomrum, idet verden ikke længere hænger sammen som et positivt hele, der er organiseret på bestemt vis. Den Anden dukker derimod op som en instans, der formodes at vide, hvordan tingene hænger sammen, det vil sige som noget, der skal ophæve tomrummet. Forestillingen om en sådan Anden spiller også en fremtrædende rolle i overføringen. Et andet vigtigt perspektiv knyttet til overføringen er, at den udgør modstand mod en psykoanalyse, selvom den på paradoksalt vis også er en absolut forudsætning for behandling.

Psykoanalysen er en af de få former for behandling af det, som vi kunne kalde mentale problemer, der ikke alene arbejder via overføringen, men også anerkender eksistensen af den. I mange terapier eller psykiatriske behandlinger kalkulerer terapeut eller psykiater ikke med overføringen og anerkender ikke dens eksistens, selvom disse behandlinger og terapier ikke kan finde sted uden overføring. Psykoanalysens særlige originalitet hænger således sammen med, at den tager højde for overføringen, mens den ignoreres mange andre steder. Hvis vi ser på vores nutidige biologisk orienterede psykiatri, beror den på intentionen om at være videnskabelig, i det mindste når vi taler om *DSM 5*.ⁱ Lad os derfor kort se på videnskaben i en sådan sammenhæng.

VIDENSKABEN

For Jacques Lacan er den moderne videnskab defineret ved en forkastelse af subjektet og dets sandhed.ⁱⁱ Hvis subjektet taler til en biologisk funderet psykiater om sig selv, betyder denne forkastelse, at subjektet via en kort beskrivelse af symptomer eller dysfunktioner formodes at levere en upersonlig sandhed, der er placeret i hjernen, i gener eller som noget, der kan reduceres til kemiske processer. Denne 'sandhed' er ikke baseret i det sproglige subjekt, men i en upersonlig biologi. Den samme form for upersonlig sandhed gør sig således gældende med brugen af *DSM 5*, hvor udsagn er placeret på en afsubjektiveret, tom plads¹. Denne diagnostiske manual muliggør derfor ingen referencer til udsigelsens subjekt, der er yderst vigtig for psykoanalysen, men formodes at rumme den upersonlige sandhed, der på gentagende vis kan eftervises i subjektets udsagn. Hvor psykoanalysen er opmærksom på udsigelsen, der farver udsagn med for eksempel affekter som vrede og tristhed, giver en manual ingen mulighed for at tage denne dimension i betragtning. Den psykiatri, der har en sådan manual som sit grundlag, ønsker ikke at vide noget om subjektet.ⁱⁱⁱ

Eksistensen af en sådan forkastelse er en af grundene til, at Lacan knytter videnskaben til dødsdriften, som han for eksempel gør i seminaret *Le moment de conclure*.² Dødsdriften betyder ikke subjektets biolo-

i *Diagnostic Statistical Manual of Mental Disorders 5*, udarbejdet af American Psychiatric Association.

ii I det følgende støtter jeg mig til Slavoj Žižek 2017: 163f.

iii Det er ikke muligt her at redegøre udførligt for denne psykiatris blindgyde. I stedet kan der henvises til René Rasmussen 2020.

giske død, men en udelukkelse af dets plads i sproget, herunder en udelukkelse af subjektets udsigelse. Videnskabens forkastelse af subjektet er således i vores nutidige, biologisk funderede psykiatri knyttet til, at den tilsidesætter subjektets plads i sproget, ikke egentligt lytter til det, men blot betragter dets udsagn som funderet på en upersonlig biologi.

Lacan formulerer det på lidt anden vis i *L'envers de la psychanalyse*: "... Videnskabens diskurs giver ingen plads til den menneskelige væren."³ Men samtidig med at Lacan pointerer denne sammenhæng mellem videnskab og dødsdrift, anfører han, at psykoanalysens fremkomst falder sammen med videnskabens opkomst. Dette er et paradoks. Selvom Lacan understreger de meget vigtige forskelle mellem psykoanalyse og videnskab, fremhæver han altså også, at psykoanalysens fødsel er sammenfaldende med videnskabens opkomst. Hvordan kan psykoanalysen være sammenhængende med videnskaben, når videnskaben forkaster subjektet? Et svar er, at de deler et fælles tomrum.

Selvom Lacan oftest henviser til videnskaben fra år 1900 og fremefter, lokaliserer han dens oprindelse hos Descartes.⁴ Et fundamentalt træk knyttet til Descartes er den overordnede tvivl, nemlig at der kan tvivles på alt, som det fremgår af hans berømte *Cogito, ergo sum* ("Jeg tænker, derfor er jeg"), hvis udgangspunkt er, at jeget tvivler på alt, men idet det tvivler på alt, kan det konstatere, at det tænker og derfor er til. Denne tvivl understreger, at universet ikke længere ses som en helhed, som fuldstændigt eller som givent, men som konstitueret af et vist tomrum (som Descartes så sit tænkende jeg ud fra).

Til trods for at videnskaben efter Descartes, med Lacans ord, akkumulerer viden, kan en sådan akkumulation ikke ophæve tomrummet. Enhver viden er bestemt af en ufuldstændighed, som ikke kan ophæves. Således gælder det for eksempel for et lingvistisk forsøg på at gribe sproget i dets helhed, at dette forsøg, som er givet i sproget, ikke er en del af den 'helhed', som sproget skulle udgøre. Videnskaben er konstitueret ved et vist tomrum, som viden skal ophæve. Lacan udtrykker det bl.a. sådan: "Viden er for Descartes det, der tjener til at lade viden vokse."⁵ Viden produceres altså for at lade viden vokse, men denne akkumulation kan ikke dække over videnskabens konstitutive tomrum. Ræsonnementet i moderne videnskab er præget af et tomrum, manglen på et organisk hele og på en organisk fuldstændighed, mens videnskaben og fornuft i Aristoteles' forståelse er organisk og teleologisk. I Aristoteles' forståelse af videnskaben udgør universet en helhed med en mangfoldighed af hierarkisk organiserede områder, en helhed hvor alting tjener et højere formål.

I vor tids videnskab finder vi ikke en totalitet, men et tomrum, selvom den akkumulerede viden synes at udfylde dette tomrum. Men ligesom videnskaben indbefatter et tomrum, selvom den som regel ikke vil være ved det, indbefatter psykoanalysen også et tomrum. Der er for psykoanalysen ikke nogen harmoni mellem menneskets væren og dets omgivelser. Det knager og fuger i subjektets sociale bånd (for at parafrasere en kendt bogtitel). Subjektet er delt og alieneret i sproget, og det er underkastet sine drifter, sin nydelse, sine diskurser. Dette fremgår også af Lacans berømte udsagn om, at subjektets begær er den Andens begær. At subjektets begær er den Andens begær, vil ikke sige, at subjektets begær er identisk med den Andens begær, men understreger alienation af subjektet og dets begær. Subjektets begær går via den Anden. Eller for at formulere det på anden vis: Subjektet er konstitueret af en grundlæggende andethed, fremmedhed.

DEN ANDEN, DER FORMODES AT VIDE

Når talen falder på den Anden, ser vi, at den Anden forstået som subjektet, der formodes at vide, også har en plads i vores tid med hjælp fra bl.a. videnskaben. Selvom der er et tomrum i universet, må der være nogen, en Anden, der ved, hvordan tingene hænger sammen. Vi må formode, at der er en eller anden, der ved, hvordan tingene er organiseret. Det kan for eksempel være en videnskabsmand, en statsminister eller en prædikant. Men hypotesen om et subjekt, der formodes at vide, er blot et fetichistisk svar på mødet med alienationen eller tomrummet⁶ – fetichistisk da svaret skal dække over tomrummet, som imidlertid aldrig kan ophæves. Hypotesen tilsidesætter tillige subjektets tomrum. Hypotesen om et subjekt, der formodes at vide, er et forsøg på at dække over subjektets og/eller verdens tomrum.

Men vi finder også den Anden som subjektet, der formodes at vide i psykoanalysen. Kun i sjældne tilfælde med en psykose, det vil her sige i forhold til en psykose i udbrud, møder vi en vidende Anden. Det er for eksempel tilfældet med paranoia i udbrud, hvor den Anden ikke længere optræder som et subjekt, der *formodes* at vide, og som derfor kan betvivles. Derimod optræder den Anden som en instans, der ved og som ikke kan betvivles, hvilket betyder, at overføringen er farlig for de personer, der forekommer at inkarnere den Anden for subjektet. På den anden side vidner en sådan paranoid overføring om, at der er overføring overalt, hvor der er en Anden, selvom den Anden som regel blot optræder som subjektet, der formodes at vide.

En sådan Anden, der formodes at vide, eksisterer altså overalt,

hvor folk mødes. De sociale bånd og diskurser, som vi ikke kunne eksistere uden, antager eksistensen af den Anden, hvilket Lacan understreger i sin formalisering af de fire diskurser. Men idet en psykoanalyse indbefatter og er opmærksom på overføringen i analysen, gør den det muligt for subjektet at arbejde med sit forhold til den Anden. Når subjektet, analysanden, formoder, at viden er placeret på analytikerens side, funderer det endvidere en slags kærlighed. Ideen om denne viden kan vise sig senere i behandlingen, men denne særlige form for kærlighed er nødvendig for at muliggøre, at det ubevidste kan dukke op i en diskursiv form. I kraft af det ubevidstes diskursive form gør overføringen det muligt for subjektet at kaste lys over det, der hidtil har været programmet for dets nydelse. Overføringen gør det muligt for subjektet at give plads til de signifikanter, der begrænser dets begær, og at forholde sig anderledes til disse signifikanter.⁷ Før eller senere placerer analytikerens imidlertid viden på analysandens side, eftersom det er en viden, der tilhører det ubevidste. Eksistensen af denne viden understreger tillige, at overføringen ikke kun drejer sig om affekter.⁸

OVERFØRING ER MODSTAND

Lad os imidlertid se på et bemærkelsesværdigt paradoks i Freud og Lacans fremstilling af overføringen, idet de også siger, at den udgør modstand. Selvom overføringen er selve betingelsen for en analyse, kan den også udgøre en lukning af det ubevidste. Freud taler om såvel den positive som den negative overføring, det vil sige om kærlige og hadefulde forestillinger som en del af overføringen.⁹ Hvis overføring er båret af en sådan kærlighed eller sådanne hadefulde forestillinger, vil disse lukke det ubevidste, eftersom overføringen her er narcissistisk, imaginær. Med det menes, at analysanden kan tro, at han/hun er objektet, som analytikerens har forelsket sig i. Analysanden kan tro, at han/hun er dette ophøjede, narcissistiske objekt. Denne imaginære kærlighed er forskellig fra den kærlighed, der er knyttet til det symboliske, og som er betingelsen for hypotesen om subjektet, der formodes at vide.

Hvis analytikerens bekræfter denne kærlighed, vil det ubevidste lukke, og enhver egentlig analyse vil være udelukket, selvom sessionerne fortsætter. Hvad enten det er analysanden eller analytikerens, der fremmer en sådan kærlighed, lukker det for det ubevidste. Subjektet er placeret som objekt *a*, som det ophøjede objekt, der afsnører det ubevidste. Der er tale om en imaginær kærlighed mellem to lige-stillede.

En anden form for lukning af det ubevidste foreligger i den amerikanske version af behandlingen af overføringen, hvor det drejer sig om at skabe en alliance mellem to egoer eller snarere mellem analytikerens jeg og den sunde del af analysandens jeg.¹⁰ Ved at forbinde sig med den sunde del af analysandens jeg forsøger analytikeren at helbrede den usunde del af analysandens jeg. Ligesom hos analysanden, der ønsker at blive elsket på narcissistisk vis og får denne kærlighed bekræftet af analytikeren, vil subjektets deling blive lukket til. Jeg-alliancen lukker det ubevidste, og naturligvis skyldes det ikke en fejl hos analytikeren, der har et sundt jeg, hvis behandlingen går galt, men beror på analysandens usunde jeg.

En tredje form for lukning optræder, hvis analytikeren tager overføringen for bogstavelig. Overføring er en modstand, fordi den tager fejl af personer (for eksempel analytiker i stedet for forældre). Den er tilmed en modstand mod at åbne for det, som foregår på den ubevidste scene.¹ Overføringen er en repræsentant for det, der foregår i det ubevidste, ligesom en ambassadør er en repræsentant for en given nation i et andet land. Repræsentationen og ubevidste forestillinger er ikke identiske, ligesom en ambassadør og en nation ikke er det).¹¹ For analytikeren drejer det sig derfor om at føre arbejdet frem mod den ubevidste scene eller de ubevidste forestillinger og ikke om at forholde sig fortolkende til overføringen, til repræsentationen (ambassadøren). Hvis analytikeren derimod blot fortolker på overføringen niveau, for eksempel ved at sige, at de ideer, som analysanden har om analytikeren, i virkeligheden er ideer, der drejer sig om forældrene, fortolker analytikeren modstanden, giver måske tilmed ekstra styrke til den. Det drejer sig om at komme ud over modstanden til det ubevidstes scene. En fortolkning af overføringen, af modstanden, af repræsentation, går glip af de ubevidste forestillinger.

Overføringen kan altså forstås som en modstand mod at åbne for det ubevidste, idet det ubevidstes repræsentationer og udsagn forbliver på et sekundært niveau, mens overføringsrelationen fremstår på et primært niveau, selvom det ubevidstes repræsentationer og udsagn burde befinde sig på det første niveau. Analysens funktion er at føre det, der dukker op i overføringen, frem til kæden af associationer i analysandens tale. Det er nødvendigt at 'lytte' til disse repræsentationer og udsagn, det ubevidstes begærs indhold, og ikke til selve modstanden manifesteret i overføringen.¹²

i I det følgende støtter jeg mig til Lucchelli 2009.

Dette udelukker ikke, at analytikeren kan forholde sig til denne udgave af overføringen, der fungerer som modstand, men ved at sende den tilbage til afsenderen, analysanden. Når for eksempel en analysand antager, at analytikeren ikke lytter til ham/hende, kan analytikeren svare: "Du tager fejl" eller "Jeg lytter". Og evt. fortsætte med: "Hvem er det, som ikke lytter til dig?" Dermed er det op til analysanden selv at finde årsagen til den særlige overføring. Sidstnævnte drejer sig altså om noget andet, end det umiddelbart fremgår, nemlig om det som repræsentanten repræsenterer.

Disse negative tilfælde understreger dog fortsat, at overføringen forudsætter en idé om et subjekt, der formodes at vide. Det væsentligste for en forståelse af overføringen er, at der optræder en sådan, så snart der er et subjekt, der formodes at vide, men Lacan understreger tillige, at "... ingen psykoanalytiker på mindste måde kan foregive at repræsentere en absolut viden."¹³ Den totale viden tilhører den præmoderne videnskab.

Ideen om den Anden, der formodes at vide, indbefatter endvidere sin modsætning, nemlig at den Anden kan tage fejl. Den Anden kan bedrages. Den Anden kan føres bag lyset af analysandens ord. Dette er grunden til, at visse analysander, i hvert fald i begyndelsen af en analyse, ikke følger ideen om frie associationer. De er bange for, at den Anden skal blive vildført af deres ord. Analytikeren kan for eksempel tro, at analysanden er en dejlig person, mens analysanden selv opfatter sig som et bæst.

Dette kan perspektiveres med nogle få bemærkninger om en mulig negativ ændring af overføringen i analysen. Den kan begynde med en forestilling om analytikeren som den Anden, der har eller skulle have nøglerne, der kan åbne for subjektets lidelser og få disse til at forsvinde. Hvis analytikeren accepterer og bekræfter denne forestilling, er han placeret som mesteren, der udelukker enhver videre analyse. Men for eksempel det hysteriske subjekt forsøger allerede at underminere den Andens position, idet hun m/k understreger de mulige fejl i de svar, der kommer fra den Anden. Dette er måden, hvorpå det hysteriske subjekt udmanøvrerer den Anden, eller måden, hvorpå subjektet kastrerer enhver, der foregiver at være den Anden, selvom denne person måske kun optræder som den Anden på foranledning af subjektets ønsker.

På den anden side finder vi det tvangsneurotiske subjekt, der forsøger at pacificere den Anden eller tilintetgøre ethvert begær, såvel subjektets eget begær som den Andens begær. Det kan finde sted ved

en rigid tankekontrol af alle ønsker, som opstår hos subjektet, før de kommer frem til bevidstheden eller formuleres mundtligt, hvormed disse ønsker strander, og begæret, der artikulerer sig indirekte i dem, reduceres til ingenting. Eller det kan ske ved, at tvangsneurotikerens på den ene eller anden måde kommer den Andens ideer eller ønsker i forkøbet, så også den Andens begær kan strande. Hvis det tvangsneurotiske subjekt lykkes hermed, kan han m/k forblive en levende død, og enhver analyse strander naturligvis. Analytikerens må i forhold til det hysteriske subjekt prøve at takle forsøget på kastration og i forhold til det tvangsneurotiske subjekt prøve at undgå begærets nedlukning. Det kan kort uddybes med analytikerens diskurs, der formelt ser sådan ud:

$$\begin{array}{l} a \rightarrow \mathcal{S} \\ S_2 \leftarrow S_1 \end{array}$$

a er objekt a , \mathcal{S} det spærrede subjekt, S_2 viden (eller de andre signifianter) og S_1 mestersignifianten (som subjektet evt. har identificeret sig med).ⁱ

I analytikerens diskurs er analytikerens placeret som et objekt, som objekt a , hvilket understreger, at overføringen også drejer sig om subjektets forhold til dets begærs årsag og driftens objekt. Mens objekt a i kærligheden er det ophøjede objekt, som subjektet synes at inkarnere, når vi taler om overføringen som modstand, er objekt a , når det inkarneres i analytikerens position, det tabte objekt, der kan styrke subjektets begær.ⁱⁱ Denne position, der forbinder sig med og understøtter subjektets deling (jf. \mathcal{S} i diskursen optegnet ovenfor), gør det muligt for subjektet at se "... sig selv som forårsaget som mangel i kraft af a ..."¹⁴ Bevægelsen fra objekt a som det ophøjede objekt, som er tilfældet i den narcissistiske overføring, til objekt a som et tabt objekt indikerer et fremskridt i analysen, da den gør det muligt for subjektet at påtage sig sin mangel. Denne bevægelse betegner Lacan også som en gennemkrydsning af fantasmet.¹⁵

Behandlingens vej indbefatter tillige en ændring af overføringen i form af en afsættelse af den Anden. Hvad angår det neurotiske subjekt, er en sådan afsættelse muliggjort af analytikerens diskurs og

i For en uddybning af denne diskurs henvises der til Lacan 1991, hvor Lacan introducerer og uddyber den over flere gange.

ii For objekt a som tabt objekt kan der henvises til Lacan 2004: 155ff.

begær. Denne afsættelse uddybes nedenfor, men først nogle ord om analytikerens begær. Analytikerens begær er centreret omkring en sorg eller et tomrum, der understreger begærets gådefuldhed. Denne særlige sorg er forbundet med den kendsgerning, at analytikerens er indifferent over for ethvert objekts værdi.¹⁶ Hvad der end kommer fra analysanden, for eksempel et særligt smil, sofistikerede fortolkninger eller flotte sætninger, er det ikke en gave til analytikerens, selvom analysanden kan foregive noget sådan eller foregive selv at være en gave. Lacan understreger derfor i *Le transfert*, at alt, hvad analysanden siger, er henvendt til nogle andre.¹⁷ Hvordan kan analytikerens i øvrigt lytte i årevis til et subjekt uden selv at sige noget? Det er kun muligt, fordi analytikerens ikke er der, i hvert fald ikke som et jeg, og når som helst analytikerens fremkommer med en fortolkning, stammer den i virkeligheden fra analysanden, der pålægger analytikerens den. Analytikerens subjekt er således et andet sted, selvom analytikerens er inkluderet i overføringen.

OVERFØRINGEN MELLEM DET SYMBOLSKE OG DET REELLE

Før nogle afsluttende bemærkninger om en mulig afslutning på en analyse i overføringens regi, vil jeg tilføje nogle ord om den Anden, men ikke som subjektet, der formodes at vide.ⁱ En del af analysen drejer sig om det reelle, især kroppen uden for sproget, men sproget, det symbolske, lyver om det reelle. Det symbolske kan ikke sige sandheden om det reelle, der netop er det ubegribelige og uudholdelige. Ethvert sprogligt forsøg på at sige noget om det reelle rammer altid ved siden af. For så vidt en analyse ofte starter med, at subjektet har været konfronteret med det reelle på angstfuld vis, for eksempel seksuelle overgreb, alvorlige sygdomme, driftens tvang, stofmisbrug, Iphone-afhængighed eller andre særlige kropslige lidelser, drejer en analyse sig ikke så meget om et subjekt, der formodes at vide. Analysen er snarere en slags mental skadestue, hvor akutte og alvorlige kropslige problemer behandles.

Den ubevidste overføring, der forudsætter den Anden, der formodes at vide, viger her pladsen til fordel for det reelles ubevidste, for det ubevidste der angår det reelle. Den akutte behandling indbefatter derfor ikke den Anden, men de presserende lidelser forårsaget af det reelle. Forestillingen om den Anden kan meget vel tilsidesætte et ar-

i I det næste støtter jeg mig til Seynhaeve 2019.

bejde med disse presserende lidelser. På den anden side kan en analyse kun finde sted, hvis der er en overføring, det vil sige hvis der er en forestilling om et subjekt, der formodes at vide. Dette er atter et af paradokserne ved overføringen og det analytiske arbejde.

Det, der forbinder sproget og det reelle, er S_1 , som imidlertid er skrevet ind i en række andre signifikanter (S_2). For at nå frem til denne S_1 og den sandhed, der knytter sig til det reelle, en uudsigelig sandhed, men ikke desto mindre en insisterende og ubehagelig sandhed, må forbindelsen mellem S_1 og S_2 , mellem subjektets mestersignifiant og S_2 , viden eller alle de andre signifikanter, i et eller andet omfang klippes over. Det drejer sig derfor ikke om viden hos et subjekt, der formodes at vide, eller om en ophobende viden som i videnskaben, men om en viden om kirurgiske indgreb, der kan overskære forbindelsen mellem S_1 og S_2 . Det drejer sig om at klippe i signifikantkæden, hvilket er en af grundene til de essentielle variable sessioner, ordspil eller andre poetiske effekter i analysen. Den Anden er således blevet til en, der kan lytte poetisk eller læse/høre tingene på en anden måde end normalt, så tomrummet, der isolerer S_1 , kan dukke op. Overføringen er blevet til formodet *viden om at læse anderledes*.¹⁸ At læse anderledes er at give subjektet mulighed for at forholde sig til sin intime andethed og til S_1 's mærkning af krop og drift i den ømtålelige forbindelse mellem det reelle og sproget.

ANALYSENS MULIGE AFSLUTNING

Men tilbage til spørgsmålet om, hvordan en analyse kan slutte. Der er formentligt lige så mange afslutninger, som der er analyser, men lad os se på en mulig afslutning, hvor subjektet har krydset sit fantasme, erfaret objekt *a* som et tabt, umuligt objekt, hvor mestersignifanten, S_1 , er blevet isoleret, hvor subjektets angst er ophørt eller reduceret til et minimum, og subjektet derfor kan understøtte sit begær. Hvad indtræffer der, når disse effekter er opnået? Hvordan skal vi forstå en sådan afslutning? For at forstå det må vi se nærmere på en særlig udgave af den negative overføring.

Hvor den kærlighed, der er knyttet til subjektet, der formodes at vide, ligger til grund for en positiv overføring, muliggør den negative overføring subjektets adskillelse fra analytikeren og analysens afslutning. Denne afslutning udgør en særlig tilfredsstillelse for analysanden, der gør det muligt for denne at lade subjektet, der formodes at vide, falde. Dette fald er ikke en *acting-out*, eftersom en *acting-out* er en fremvisning af en nydelse (uden for analysen) henvendt til analytikeren frem for at tale om nydelsen (i analysen).

En *acting-out* er en pludselig tilsynekomst på verdens scene i de sociale bånd, der indbefatter nydelsen, der ellers kunne være blevet integreret i det ubevidstes diskursive dimension i behandlingen eller i talen som sådan. Den Andens fald, faldet af subjektet, der formodes at vide, er derimod foranlediget af en *passage-à-l'acte*.¹⁹ Selvom en *passage-a-l'acte* normalt skubber subjektet ud over sig selv, ud over verdens scene (for eksempel i et selvmordsforsøg), er konsekvensen her defineret af en bestemt ramme: Subjektet forlader analysens scene. Frem for at vise analytikeren, hvor vigtig denne er for subjektet, i stedet for at klage over sine problemer, tager subjektet selv ansvaret for sit forhold til det reelle og nydelsen og for sit begærs retning. På den måde udgør afslutningen af en analyse en slags tilfredsstillelse for analysanden, og den er muliggjort af en *passage-à-l'acte*, der genåbner tomrummet, som subjektet, der formodes at vide, var udpeget til at udfylde. Afslutningen på en analyse udgør således en genopdagelse af tomrummet.

-
- 1 Žižek 2017: 163
 - 2 Lacan 1977-78: 20.12.1977
 - 3 Lacan 1991: 171
 - 4 Lacan 1991: s. 17 og 23
 - 5 Lacan: *Problèmes cruciaux pour la psychanalyse*, 10.6.1965, citeret efter Tomšič 2015: 187
 - 6 Tomšič 2015: 188f
 - 7 Gueguen 2019: 5
 - 8 Assoun 2011: 88
 - 9 Freud 1992: 108f
 - 10 Lacan 2004: 113
 - 11 Lucchelli 2009: 33
 - 12 Lucchelli 2009: 34
 - 13 Lacan 2004: 196
 - 14 Lacan 2004: 228
 - 15 Lacan 2004: 231
 - 16 Lucchelli 2009: 200
 - 17 Lacan 1991: 460
 - 18 Seynhaeve 2019: 7, der henviser til Lacan: *Le Moment de conclure*, 10.11.1978
 - 19 Gueguen 2019: 6f

LITTERATUR

- Assoun, Paul-Laurent: *Le Transfert*.
Anthropos 2011
- Freud, Sigmund: "Om overføringens
dynamik". I *Afhandlinger om behandlings-
teknik*. Hans Reitzels forlag 1992 (1912)
- Guegen, Pierre-Giles: "Transference: a
paradoxical concept". I <https://static1.squarespace.com/static/53080463e4b0e23db-627855b/t/5481d5dce4b01c4bf-3cf3fb1/1417795036518/LCE+%28v2i12%29+%2812.04.2014%29+%28fi-nal%29.pdf> Konsulteret 4.8.2019
- Lacan, Jacques: *L' envers de la psychanalyse*.
Seuil 1991 (1969-70)
- Lacan, Jacques: *Le moment de conclure*.
Upubliceret seminar, 1977-78
- Lacan, Jacques: *Le transfert*. Seuil 1991
(1960-61)
- Lacan, Jacques: *Psykoanalysens fire grundbe-
greber*. Forlaget Politisk Revy 2004
(1963-64)
- Lucchelli, Juan-Pablo: *Le transfert de Freud à
Lacan*. PUR 2009
- Seynhaeve, Bernard: "La paradoxe du
transfert". I [https://www.hebdo-blog.fr/le-
paradoxe-du-transfert/](https://www.hebdo-blog.fr/le-paradoxe-du-transfert/) Konsulteret
7.8.2019
- Rasmussen, René: *Psykiatriske diagnoser og
forbrugerisme*. In press. 2020
- Tomšič, Samo: *The Capitalistic Unconscious.
Marx and Lacan*. Verso 2015
- Žižek, Slavoj: *Incontinence of the void*.
The Mit Press 2017